

Ο ρόλος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου¹

Ana Elaković-Nenadović* - Vojkan Stojičić**

1. Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τη σημασία της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής ως βοηθητικό μέσο για την εκμάθηση και την ακριβή κατανόηση των γραμματικών κανόνων στα Νέα Ελληνικά. Η έρευνά μας έχει συμπεριλάβει τους τριτοετείς φοιτητές του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου. Μολονότι οι φοιτητές μας πολύ συχνά αντιμετωπίζουν ορισμένες δυσκολίες στην εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής, η έρευνά μας θα αποτελέσει μια προσπάθεια ώστε να εντοπιστούν ορισμένες λύσεις - προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν παρατηρηθεί. Οι σύγχρονες μελέτες της διαδικασίας της γλωσσικής εκπαίδευσης, όλο και περισσότερο δίνουν σημασία στη διαδραστική μέθοδο διδασκαλίας. Ως εκ τούτου, στην εισήγησή μας θα αναφερθούμε και στις δυνατότητες εφαρμογής των διαδραστικών μοντέλων στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών και ιδίως της Αρχαίας Ελληνικής. Μια από τις πιθανές λύσεις αποτελεί και η χρήση της συγκριτικής μεθόδου στη διεξαγωγή των μαθημάτων της προαναφερθείσας γλώσσας. Ως βασική αφετηρία για την επίλυση του εν λόγω προβλήματος, θα εξετάσουμε το ρόλο των κινήτρων, ο οποίος στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ουσιώδους σημασίας για την ενθάρρυνση των φοιτητών στη διδασκαλία και ιδίως θα αναφερθούμε στα εξωγενή κίνητρα.

Το ακαδημαϊκό έτος 2006–2007 στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών ενεγράφη η πρώτη γενιά φοιτητών που παρακολουθούσε μαθήματα με το νέο, αναμορφωμένο Πρόγραμμα Σπουδών, σύμφωνα με τους κανόνες της *Διακήρυξης της Bologna*. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ονομάστηκε «*Γλώσσα, Λογοτεχνία, Πολιτισμός*», ορίστηκε ως σύνολο πολλών προαιρετικών μαθημάτων (πάνω από 3000)². Εκτός από την απόκτηση των γνώσεων στον τομέα της γλώσσας, της λογοτεχνίας και του πολιτισμού, που οριστικοποιήθηκαν σύμφωνα με την κατεύθυνση που επέλεξε ο κάθε φοιτητής, ο σκοπός του Προγράμματος αυτού είναι να προσφέρει στο φοιτητή τη δυνατότητα απόκτησης και άλλων γνώσεων από άλλες επιστήμες. Οι φοιτητές, σύμφωνα με τα δικά τους ενδιαφέροντα εν μέρει διαμορφώνουν τις σπουδές του, όλα αυτά με την πρακτική εφαρμογή των γνώσεων που απέκτησαν και με επίτευξη περισσότερων δυνατοτήτων από την άποψη της διεπιστημονικότητας. Με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, θεωρήσαμε ότι οι φοιτητές θα αποκτούσαν τις θεωρητικές γνώσεις που είναι απαραίτητες και αποτελούν τη βάση για τη συνέχεια των σπουδών τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Τα μαθήματα αποτελούνται από 3, 6 ή 9 πιστωτικές μονάδες σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Συσσώρευσης και Μεταφοράς

¹ Η εργασία αυτή διεξήχθη στο πλαίσιο του προγράμματος *Γλώσσες και Πολιτισμοί στο χρόνο και στο χώρο*, αρ. πρωτ. 178002, που συγχρηματοδοτείται από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστήμης της Δημοκρατίας της Σερβίας.

* Dr Ana Elaković – Nenadović, Επίκουρη Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου.

** M.A. Vojkan Stojičić, Ανώτερος Λέκτορας της Νέας Ελληνικής γλώσσας στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου, mailto: vojkans@hotmail.com

² Τα μαθήματα αυτά συγκαταλέγονται στις τέσσερις υποχρεωτικές κατηγορίες μαθημάτων, οι οποίες είναι ίδιες από το πρώτο έως το όγδοο εξάμηνο των προπτυχιακών σπουδών (Βάσεις της Φιλολογίας, Φιλολογικές Επιστήμες, Φιλολογικές Μελέτες και Σύγχρονες ξένες γλώσσες και δεξιότητες).

Μονάδων. Οι μονάδες αυτές εξαρτώνται από το πόση μελέτη απαιτείται για το εκάστοτε μάθημα, και η καθεμία από τις τέσσερις προαναφερθείσες κατηγορίες έχει ένα συγκεκριμένο αριθμό σεμιναρίων που πρέπει να παρακολουθήσει ανελλιπώς ο κάθε φοιτητής. Όπως τονίζει η Γιουανονιό, η μετάβαση στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών ήταν κάτι πολύ μεγάλο, επειδή για πρώτη φορά ενώθηκαν κατά κάποιον τρόπο όλα τα Τμήματα στη Φιλολογική Σχολή σε ένα νέο Πρόγραμμα (Τμήματα ξένων γλωσσών, Τμήμα Γενικής Γλωσσολογίας, Τμήμα Γενικής Λογοτεχνίας με Θεωρία Λογοτεχνίας, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Πληροφορικής) (Γιουανονιό 2012). Τα Τμήματα Σερβικής γλώσσας και λογοτεχνίας και Σερβικής λογοτεχνίας και γλώσσας συνέχισαν να έχουν τα δικά τους μεμονωμένα Προγράμματα, αλλά και αυτά προχώρησαν σε πολύ σημαντικές μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα με τους κανόνες της *Διακήρυξης της Bologna*. Η ενσωμάτωση όλων των Προγραμμάτων Σπουδών που υπήρχαν μέχρι το 2006 σε ένα νέο, είχε, όπως αναφέρει η Γιουανονιό, «κάποιο πρακτικό όφελος από την άποψη της εναρμόνισης των απαιτήσεων που ζητούνταν από τους φοιτητές», επειδή «όταν το εκάστοτε Τμήμα ήταν ανεξάρτητο, ο φόρτος εργασίας και οι πιστωτικές μονάδες ήταν λιγότερο ή περισσότερο ανόμοιοι και παρουσίαζαν πολλά μειονεκτήματα» (Γιουανονιό 2012, 382).

Παρόλο που τα μαθήματα της Νέας Ελληνικής σε σύγκριση με τα μαθήματα της Αρχαίας Ελληνικής δε συγκαταλέγονται στην ίδια κατηγορία, στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε ένα μοντέλο βάσει του οποίου πραγματοποιούνται οι συσχετισμοί μεταξύ των δύο μαθημάτων αυτών.

2. Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής γλώσσας

Στην εισήγηση μας θα ασχοληθούμε συγκεκριμένα με τα μαθήματα που διεξάγονται στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών από το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010. Δεδομένου ότι τα μαθήματα Νέας Ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών «*Γλώσσα, Λογοτεχνία, Πολιτισμός*» διεξάγονται σχεδόν πέντε χρόνια στην Ελληνική γλώσσα, σαφέστατα μπορούν να εντοπιστούν τα πλεονεκτήματα οργάνωσης των διαλέξεων εφαρμόζοντας αυτό το μοντέλο, όλα αυτά σύμφωνα με το *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες*, το *Ευρωπαϊκό Χαρτοφυλάκιο Γλωσσών* και τη *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας*. Με την εφαρμογή αυτού του μοντέλου τα μαθήματα σε όλα τα έτη διεξάγονταν στην Ελληνική γλώσσα ως γλώσσα στόχο, είτε πρόκειται για τα μαθήματα γλώσσας, είτε μαθήματα λογοτεχνίας, είτε κάποια άλλα διεπιστημονικά μαθήματα φυσικά όσο αυτό ήταν αντικειμενικά εφικτό. Όταν πρόκειται για τα μαθήματα γλώσσας σε όλα τα έτη, η Ελληνική γλώσσα αποτελεί βασικό μέσο για την κατάκτηση και εμπέδωση όλων των γλωσσικών δεξιοτήτων και στα πέντε επίπεδα (κατανόηση προφορικού, κατανόηση γραπτού, παραγωγή προφορικού, παραγωγή γραπτού, μετάφραση και διερμηνεία), δια μέσου των ειδικών τεσσάρων κατηγοριών μαθημάτων που αναφέρονται παραπάνω (Stojčić 2011).

Τη δεκαετία του '90 στους επιστημονικούς κύκλους όλο και συχνότερα γίνεται λόγος για τη *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας*, ήτοι για τη δυνατότητα διεξαγωγής των μη γλωσσικών μαθημάτων σε ξένη γλώσσα. Αυτή η μορφή εκμάθησης αποτελεί συνδυασμό δίγλωσσης διδασκαλίας και του συγκεκριμένου αντικειμένου (π.χ. διδασκαλία Μαθηματικών) που σημαίνει ότι παράλληλα διδάσκεται η γλώσσα για τις ανάγκες του σχολικού προγράμματος και αναπτύσσονται οι γνωστικές ικανότητες. Τέτοιου είδους εκμάθηση στην Ευρώπη είναι γνωστή ως *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας* που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

το 1995 ως μέρος της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πολυγλωσσία (Brewster 2004).

Ο όρος αυτός συντάχθηκε από τον David Marsh, σύμφωνα με τα αποτελέσματα ερευνών και μελετών περιπτώσεων που πραγματοποιήθηκαν σε Επαγγελματικά Λύκεια στη Φινλανδία, στα οποία επί σειρά ετών το περιεχόμενο κάποιων μαθημάτων διδάσκεται μέσω ξένης γλώσσας. Ο όρος αυτός είναι στην ουσία «ο γενικός» όρος που περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα στην οποία η ξένη γλώσσα χρησιμοποιείται ως μέσο στην εκμάθηση των μη γλωσσικών μαθημάτων, όπου και η γλώσσα και το αντικείμενο έχουν εξίσου σημαντικό ρόλο στο Πρόγραμμα Σπουδών (Marsh 2002, 58). Ήδη από τις δεκαετίες του '80 και '90 εμφανίζονται μελέτες που στο πλαίσιο της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας θέτουν ως θέμα το συνδυασμό της μελέτης της γλώσσας και της λογοτεχνίας και σε επιστημονικά περιοδικά δημοσιεύονται συγκεκριμένες μελέτες σχετικά με διαφορετικές προσεγγίσεις εκμάθησης της γλώσσας μέσω της λογοτεχνίας (Ćorkonić 2011).

Όπως επισημαίνει ο Met, τα μαθήματα γλώσσας που βασίζονται στο περιεχόμενο είναι φυσικό συμπλήρωμα της επικοινωνιακής προσέγγισης εκμάθησης της γλώσσας και σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μοντέλα εκμάθησης, οι ολιστικές προσεγγίσεις δίνουν τη δυνατότητα στο φοιτητή να καταλάβει ακόμα εξ αρχής πώς τα μέρη εντάσσονται στο όλον (Met 1998). Οι Williams και Burden συμπληρώνουν ότι «ο δομισμός επιτρέπει τη συμμετοχή των μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος, εμπεριέχει τον έλεγχο της διαδικασίας εκμάθησης, δίνει τη δυνατότητα επιλογής των τρόπων εκμάθησης και των πολλαπλών διανοητικών ικανοτήτων που βοηθούν στην ανεύρεση της κλίσης του μαθητή και οδηγεί στην αύξηση της αυτονομίας των μαθητών λόγω ομαδικής, ατομικής και κατά ζεύγη εργασίας» (Williams και Burden 1997, 38).

Η *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας* θεωρείται εκπαίδευση με διπλό στόχο και οι καθηγητές πιστεύουν ότι το προτέρημα τέτοιου είδους εκμάθησης είναι βελτίωση των γενικών γνωστικών ικανοτήτων των φοιτητών. Αποτελεί μια καινοτόμα διαδικασία με ολιστικά στοιχεία. Σε κάποιες χώρες αποτελεί προσπάθεια για να ξεπεραστούν τα παλιά προγράμματα και στο μέλλον θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία ενσωματωμένων προγραμμάτων σπουδών (Novotná και Hofmannová 2000). Χάρη στην πρακτικότητα και ευελιξία, η μέθοδος αυτή μπορεί να εφαρμοστεί με διαφορετικούς τρόπους σε διαφορετικά μαθήματα, σε διάφορα είδη σχολείων και σε διαφορετικές ηλικίες. Ως εκ τούτου, είναι ένα από τα συμπεράσματα, ότι η μέθοδος αυτή απαιτεί διαδραστική διδασκαλία που όπως αναφέρουν οι Novotná και Hofmannová, πρέπει οπωσδήποτε να συνοδεύεται από τη χρήση πολυμέσων (Novotná και Hofmannová 2000).

2.1. Περιεχόμενο και σκοπός των μαθημάτων Νέας Ελληνικής

Η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής γλώσσας στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Βελιγραδίου πραγματοποιείται δια μέσου διαφόρων μαθημάτων. Πρόκειται για συνδυασμό των εξής μαθημάτων: *Ελληνική Γραμματική 1-8, Νέα Ελληνικά 1-8, Πράκτικουμ 1-4*. Η διδασκαλία της *Ελληνικής Γραμματικής* διεξάγεται στη σερβική τα πρώτα δύο εξάμηνα χρησιμοποιώντας τη γραμματικό - μεταφραστική μέθοδο και καλύπτει 2 ώρες σεμιναρίων και 2 ώρες ασκήσεων εβδομαδιαίως. Από το τρίτο έως το όγδοο εξάμηνο τα μαθήματα αυτά διεξάγονται αποκλειστικά χρησιμοποιώντας τη γλώσσα στόχο, την Ελληνική.

Η διδασκαλία της *Νέας Ελληνικής* διεξάγεται στη Σερβική στο πρώτο εξάμηνο,

καλύπτει 1 ώρα σεμιναρίων και 7 ασκήσεων, χρησιμοποιώντας την επικοινωνιακή μέθοδο. Από το δεύτερο έως το όγδοο εξάμηνο τα μαθήματα διεξάγονται μόνο στην Ελληνική γλώσσα. Η διδασκαλία στο μάθημα του *Πράκτικου* διεξάγεται εν μέρει στη Σερβική και εν μέρει στην Ελληνική γλώσσα, κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου και καλύπτει 1 ώρα σεμιναρίων και 3 ώρες ασκήσεων. Ιδιαίτερη έμφαση στο μάθημα αυτό δίνεται στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου. Επιπροσθέτως, σε αυτά τα μαθήματα στο δεύτερο, τρίτο και τέταρτο εξάμηνο η διδασκαλία διεξάγεται εξ ολοκλήρου στα Ελληνικά.

Όσον αφορά τα προαναφερθέντα μαθήματα, βάρος δίνεται στην ανάπτυξη των γνώσεων φωνητικής, μορφολογίας και σύνταξης της Νέας Ελληνικής. Γίνεται συγκριτική παρουσίαση των ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ του σερβικού και ελληνικού γλωσσικού συστήματος. Στα μαθήματα πρακτικών ασκήσεων εξετάζεται η ύλη που διδάχθηκε στα μαθήματα θεωρίας, χρησιμοποιούνται κείμενα που προσαρμόζονται με βάση θεματικές ομάδες που είναι κατάλληλα για συγκριτική ανάλυση, σύμφωνα με αυτά που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν στη Σερβική γλώσσα οι φοιτητές. Ως εκ τούτου, οργανώνονται εργαστήρια μετάφρασης με βάση το επίπεδο γλωσσομάθειας των φοιτητών κατά ζεύγη ή κατά ομάδες με την καθοδήγηση του διδάσκοντος. Δίνεται έμφαση στην εκπαίδευση και ανάπτυξη όλων των επικοινωνιακών δεξιοτήτων³ στην Ελληνική γλώσσα με παράλληλη ανάπτυξη όλων των γλωσσικών δεξιοτήτων⁴.

Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών οι φοιτητές παρακολουθούν μαθήματα διάφορων γραμματικών, λεξιλογικών και σημασιολογικών ασκήσεων με παράλληλη εξάσκηση στην ανάγνωση διάφορων κειμένων από εγχειρίδια και από περιοδικά. Πέρα από το προσαρμοσμένο corpus κειμένων, οι φοιτητές χρησιμοποιούν επιστημονική βιβλιογραφία σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους.

Όταν γίνεται λόγος για το στόχο των μαθημάτων αυτών, οι φοιτητές εμβαθύνουν τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν στους προηγούμενους κύκλους μαθημάτων με έμφαση στη μορφολογία, το συντακτικό και το λεξιλόγιο. Οι φοιτητές είναι σε θέση να χρησιμοποιούν περιπλοκότερα γλωσσικά σύνολα όπως και μεμονωμένες εκφράσεις της Κοινής Νεοελληνικής στην επικοινωνία τους με τους φυσικούς ομιλητές ή στη συντονισμένη συζήτηση κατά ζεύγη, με βάση το επίπεδο γλωσσομάθειας σύμφωνα με τα αναμενόμενα αποτελέσματα και με βάση τους κανόνες του *Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες*.

Στο εκάστοτε επίπεδο ανεξάρτητα από το αντικείμενο είναι εφικτό να δούμε ποιες γνώσεις και δεξιότητες απέκτησε ο φοιτητής, αν είναι ικανός να τις εφαρμόσει καταλλήλως και να το δείξει σε πολλές περιοδικές αξιολογήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο κάθε μαθήματος⁵. Η δυσκολία εφαρμογής μιας τέτοιας προσέγγισης στην εκμάθηση της γλώσσας διαφαίνεται στο ότι οι φοιτητές, ιδίως στα αρχικά επίπεδα, δε γνωρίζουν την Ελληνική γλώσσα και δεν μπορούν αμέσως να παρακολουθήσουν τη διδασκαλία στη γλώσσα στόχο. Πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι είναι σχετικά μικρός ο αριθμός εκείνων των φοιτητών που εγγράφονται στο Πανεπιστήμιο, οι οποίοι έχουν γνώσεις της Ελληνικής έστω και επιπέδου αρχαρίων, δεδομένου ότι τα Ελληνικά δε διδάσκονται ακόμη στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στη Σερβία (Stojičić 2011).

³ Σε όλους τους τομείς χρήσης της γλώσσας: προσωπικό, δημόσιο, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό.

⁴ Κατανόηση και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου.

⁵ Πολυάριθμα τεστ, πρόοδοι, και εξετάσεις.

Ακριβώς αυτός είναι ο λόγος που κατά τη διάρκεια της εκμάθησης της Νέας Ελληνικής σε αρχαίους κατευθύνεται στη δομή διδασκαλίας που η *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας* προτείνει, δηλαδή, την παράλληλη χρήση και της Σερβικής αλλά και της Ελληνικής γλώσσας. Στα μεγαλύτερα έτη η διδασκαλία αυτών των μαθημάτων, όπως είχαμε αναφέρει, διεξάγεται εξ ολοκλήρου στα Ελληνικά, είτε πρόκειται για τους διδάσκοντες που είναι φυσικοί ομιλητές, είτε πρόκειται για αυτούς που δεν είναι. Από αυτήν την άποψη αν συγκριθούν οι ικανότητες των απόφοιτων νεοελληνιστών από την ίδρυση του Τμήματος το 1995 έως το 2006 και από το 2010 έως και σήμερα, θα λέγαμε ότι είναι ήδη ορατή η πρόοδος των φοιτητών στην κατάκτηση της Ελληνικής γλώσσας σε όλα τα επίπεδα, ιδίως όσον αφορά την κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου, όπως και την παραγωγή προφορικού λόγου. Μειονέκτημα μιας τέτοιας προσέγγισης εντοπίζεται στην αδυναμία των φοιτητών να καταφέρουν με τον ίδιο τρόπο ικανοποιητικά αποτελέσματα και όσον αφορά την παραγωγή γραπτού λόγου⁶.

Όπως αναφέρουν οι Smit και Patterson, εκθέτοντας τα αποτελέσματα μιας έρευνας, οι μη απαιτητικές μορφές μελέτης όπως για παράδειγμα η αντιγραφή ενός κειμένου ή η επανάληψη δεν προτρέπουν την εκμάθηση της γλώσσας. «Με την ενεργή συμμετοχή των φοιτητών σε διανοητικά απαιτητική εργασία δημιουργείται η ανάγκη για την κατάκτηση της συγκεκριμένης γλώσσας» (Smit και Patterson 1998, 1).

Ο Vygotsky αναφέρει ότι ο διδάσκων πρέπει να είναι ικανός να αντιμετωπίσει το μύθο για τη δίγλωσση ανικανότητα και αδιάκοπα να τείνει προς την αποφυγή των οποιονδήποτε δυσχερειών στην εκμάθηση. Οφείλει να δείξει κατανόηση για τις ανάγκες που έχει ο εκάστοτε φοιτητής, να παροτρύνει όλο και περισσότερο τους φοιτητές στη διδασκαλία δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο αλληλεξάρτηση μεταξύ του περιεχομένου και της γλώσσας και ενθαρρύνοντας τη συνεργασία σε ομάδες κατά τη διδασκαλία (Vygotsky 1986).

3. Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας

Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών διεξάγεται πρακτικά από την ίδρυση του Τμήματος το 1995. Όπως τονίζει η Jovanović, «το μάθημα της *Γραμματικής της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας* περιελάμβανε στο τότε Πρόγραμμα Σπουδών βασικά θέματα φωνολογίας, μορφολογίας και συντακτικού και διαρκούσε δύο εξάμηνα (2+2). Εκεί όπου η εξήγηση γλωσσικών φαινομένων απαιτούσε να ερμηνευτούν και με βάση τη διαχρονικότητα, στη διδασκαλία συμπεριλαμβάνονταν και ορισμένα στοιχεία ιστορικής γραμματικής» (Jovanović 2012, 381).

Οι φοιτητές μας αρχίζουν την εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στο δεύτερο έτος σπουδών. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της *Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας 1* και *2*, διδάσκεται η γραμματική, πρώτα απ' όλα, στοιχεία φωνητικής⁷, μορφολογία⁸, κατόπιν

---

⁶ Η δεξιότητα αυτή (όχι μόνο στα Ελληνικά), όπως είναι ευρέως γνωστό, αναπτύσσεται με πιο αργούς ρυθμούς από τη δεξιότητα παραγωγής προφορικού λόγου, ειδικά αν λάβουμε υπόψη ότι στη γραφή της Ελληνικής γλώσσας εφαρμόζεται η ετυμολογική ορθογραφία. Καθότι στην Ελληνική γλώσσα υπάρχουν μορφές που έχουν κληρονομηθεί από τα Αρχαία Ελληνικά, απαιτείται συστηματική μελέτη και οι φοιτητές πρέπει να καταβάλουν περισσότερη προσπάθεια, που θα έχει ως αποτέλεσμα την κατάκτηση ορθογραφίας. Η τελειοποίηση της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου προϋποθέτει ότι οι φοιτητές ενεργά μελετούν διαφορετικά μοντέλα κειμένων στο σπίτι και μετά, σύμφωνα με την ικανότητά τους, στοχευμένα γράφουν διάφορα είδη εκθέσεων. Επειδή οι φοιτητές καμιά φορά δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτές θεωρώντας τις δύσκολες, αυτό ξεκάθαρα αντανακλάται στο επίπεδο της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου, το οποίο σε σχέση με το απαιτούμενο και αναμενόμενο είναι χαμηλότερο (Stojičić 2011).

⁷ Φωνητικό σύστημα και συγκεκριμένες φωνητικές μεταπτώσεις που είναι σημαντικές για την κατανόηση

άκλιτες λέξεις, καθώς και στοιχεία σύνταξης πτώσεων και προτάσεων. Στα μαθήματα πρακτικών ασκήσεων γίνεται μετάφραση προτάσεων από την Αρχαία Ελληνική στη Σερβική γλώσσα και το αντίστροφο. Οι προτάσεις ακολουθούν μια συγκεκριμένη γραμματική ενότητα που οι φοιτητές διδάχτηκαν στα μαθήματα θεωρίας.

Στο τρίτο έτος, οι φοιτητές στο πλαίσιο του μαθήματος *Αρχαία Ελληνική γλώσσα 3 και 4*, εξοικειώνονται περισσότερο με το ρηματικό σύστημα⁹, όπως και με τη σύνταξη ονομάτων και προτάσεων. Ο στόχος αυτού του μαθήματος είναι οι φοιτητές να δείξουν τις γνωστικές τους ικανότητες, έτσι ώστε να είναι σε θέση να συγκρίνουν γραμματικούς τύπους και σημασίες κάποιων λέξεων στα Αρχαία και τα Νέα Ελληνικά. Αυτό ταυτόχρονα τους δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν ευκολότερα το μάθημα της *Ιστορικής γραμματικής 1-4*. Στα μαθήματα πρακτικών ασκήσεων μεταφράζονται αυθεντικά κείμενα μερικών αρχαίων συγγραφέων, πράγμα το οποίο τους βοηθά να εμβαθύνουν στη δομή της γλώσσας. Με την ανάλυση κάποιων συντακτικών δομών και με τη βοήθεια της συγκριτικής μεθόδου, οι φοιτητές προχωρούν σε σύγκριση με τη Νέα Ελληνική γλώσσα.

4. Διαδικασία «δικτύωσης γνώσεων» και κίνητρα για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, από τη δεκαετία του '90, στους επιστημονικούς κύκλους όλο και συχνότερα γίνεται λόγος για την επονομαζόμενη *Συνδυασμένη Εκμάθηση Επιστημονικού Αντικειμένου και Ξένης Γλώσσας* (Marsh 2002). Η δυνατότητα αυτή να διδάσκονται κάποια μαθήματα σε ξένη γλώσσα, εν τοιαύτη περιπτώσει τα Αρχαία Ελληνικά στα Νέα Ελληνικά, ενισχύει τη θεωρία ότι η εκμάθηση κάποιων γραμματικών τύπων χωρίς να εξηγηθούν περαιτέρω σε ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο, δε συμβάλλει στο να πετύχουμε το στόχο μας. Οι θεωρητικοί που ασχολούνται με τη μνήμη αναφέρουν ότι ο άνθρωπος σκέφτεται βάσει δομών και συμφραζομένων, χρησιμοποιώντας παράλληλα συγκεκριμένους κανόνες. Η εκμάθηση της διδακτέας ύλης με αποστήθιση, τακτική που ακολουθούν οι φοιτητές μας, θεωρείται από τους ειδικούς η πιο προβληματική μέθοδος εκμάθησης. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση της εκμάθησης δεν εξασφαλίζει το επονομαζόμενο επίπεδο «δικτύωσης γνώσεων», το οποίο είναι κομβικής σημασίας για τα μετέπειτα επίπεδα εκπαίδευσης, όπου από τους φοιτητές αναμένονται πολύ πιο απαιτητικές γνωστικές ικανότητες (Nicoletti και Rumiati 2006, 92-94). Ως εκ τούτου, η διδακτέα ύλη χάνει την πρακτική της εφαρμογή και συνεπώς και τον σκοπό της.

Ως εξαιρετικά σημαντικός, αν όχι και καταλυτικός παράγοντας στη διδακτική διαδικασία αναφέρεται το κίνητρο (Vulfolk, Hjuž και Volkap 2014, 321-333). Η κινητοποίηση αποτελεί περίπλοκο σύνολο στο οποίο συμμετέχουν όλοι όσοι ασχολούνται με τη διδασκαλία, πρώτα από όλα οι διδάσκοντες, οι φοιτητές, καθώς και η ύλη που διδάσκεται. Συχνά αναφέρονται οι ακόλουθοι παράγοντες οι οποίοι αποτελούν σημαντική πηγή κινητοποίησης για τη διδασκαλία: ψυχοσωματική δομή του φοιτητή και μαθητή, τα χαρακτηριστικά του διδάσκοντος, τα χαρακτηριστικά του περιεχομένου της διδασκαλίας (Πρόγραμμα Σπουδών), τεχνικός εξοπλισμός, κοινωνικοπολιτισμικοί όροι και το περιβάλλον (Durbaba 2011, 106-117). Η μεμονωμένη ανάλυση καθενός από τους προαναφερθέντες

σηματισμού κάποιων γραμματικών τύπων.

⁸ Κλιτά μέρη του λόγου: ουσιαστικά και επίθετα α', β' και γ' κλίσης και ρήματα - θεματική συζυγία: ενεστώτας, παρατατικός, μέλλοντας, αόριστος και παρακείμενος.

⁹ Θεματική και αθέματη συζυγία.

παράγοντες κινητοποίησης, σημαντικά θα συμβάλει στην ανεύρεση των κατάλληλων στρατηγικών στη διδασκαλία. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα μάθημα που δεν είναι πρακτικά στο κέντρο του ενδιαφέροντος των φοιτητών μας, καθίσταται αναγκαίο να ανευρεθούν όλοι οι πιθανοί μηχανισμοί που είναι υπεύθυνοι για τη δημιουργία των επονομαζόμενων εξωγενών κινήτρων. Για αυτόν το λόγο, θα ήταν ουσιώδους σημασίας να διαμορφωθεί ένα είδος δημιουργικής διδασκαλίας που περιλαμβάνει, πρωτίστως, την ενεργή συμμετοχή του διδάσκοντα, που θα έπρεπε να παρουσιάσει την ύλη με έναν ενδιαφέροντα και κατανοητό τρόπο.

Με την ευκαιρία αυτή θα παρουσιάσουμε ένα μέρος της δικής μας ανάλυσης δεδομένων, όπου χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο στο οποίο απάντησαν οι τριτοετείς φοιτητές μας, στο πλαίσιο των μαθημάτων της *Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας 3 και 4*. Θα αναφέρουμε τα ερωτήματα που τέθηκαν, όπως και τις συχνότερες απαντήσεις σε αυτά. Στην έρευνά μας συμμετείχαν 20 φοιτητές ηλικίας 21 έως 25 χρονών (15 φοιτήτριες και 5 φοιτητές).

ΠΡΩΤΗ ΕΡΩΤΗΣΗ
<i>Τι σας παρακινεί να μάθετε την Αρχαία Ελληνική γλώσσα;</i>
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας μας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε καλύτερα το λογοτεχνικό και δημοσιογραφικό ύφος στα Νέα Ελληνικά
να αναγνωρίσουμε τα στοιχεία που κληρονομήθηκαν από τα Αρχαία Ελληνικά στα Νέα Ελληνικά
να κατανοήσουμε καλύτερα τη σημασία κάποιων λέξεων στη Νέα Ελληνική
να κατανοήσουμε καλύτερα τα γνωμικά γνωστών αρχαίων συγγραφέων, φιλοσόφων και πολιτικών
κίνητρο αποτελεί η επιτυχής δοκιμασία στις τελικές εξετάσεις (πιστωτικές μονάδες, δωρεάν σπουδές)
η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας δίνει τη δυνατότητα για καλύτερη και εις βάθος κατανόηση κάποιων φωνητικών και μορφολογικών αλλαγών στα Νέα Ελληνικά, οι οποίες στο πρώτο έτος κυρίως μαθαίνονται με αποστήθιση και χωρίς να γίνονται κατανοητές τα Αρχαία Ελληνικά είναι νεκρή γλώσσα και την γνωρίζουν ελάχιστοι και ως εκ τούτου είναι πιο ενδιαφέρουσα για την εκμάθηση

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΡΩΤΗΣΗ
<i>Τι θα μπορούσε, κατά την άποψή σας, να παρακινήσει τους φοιτητές να ενδιαφέρονται περισσότερο για να Αρχαία Ελληνικά;</i>
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
να δοθεί περισσότερη έμφαση στη σύγκριση Νέας και Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας
τη Νέα Ελληνική γλώσσα δεν μπορεί κάποιος να τη μάθει σωστά χωρίς να γνωρίζει τα Αρχαία Ελληνικά, καθώς η γνώση των Αρχαίων Ελληνικών συμβάλλει στην ορθή κατανόηση γραμματικών φαινομένων της Νέας Ελληνικής
κάποιο είδος διαδραστικής διδασκαλίας, με συνεχή μετάφραση προτάσεων ή αρχαίων κειμένων στη Σερβική γλώσσα
πέραν της γραμματικής, η μετάφραση συγκεκριμένων κειμένων που θα συμβάδιζαν με την ύλη που έχει διδαχτεί και να εντοπίζονται μέσω της συγκριτικής μεθόδου οι ομοιότητες και οι διαφορές στη μετάφραση ορισμένων όρων από τα Αρχαία στα Σερβικά και Νέα Ελληνικά
η συνεχής έμφαση στη σπουδαιότητα της εκμάθησης της Αρχαίας Ελληνικής, με σκοπό την ευκολότερη κατανόηση συγκεκριμένων γραμματικών μορφών στα Νέα Ελληνικά
η μετάφραση κάποιων ενδιαφέροντων κειμένων σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα ή η

ανάλυση ελληνικών μύθων
οι λιγότερες υποχρεώσεις όσον αφορά τα Νέα Ελληνικά, ώστε να είμαστε σε θέση να αφιερώσουμε περισσότερη προσοχή σε άλλα μαθήματα, συμπεριλαμβανομένου και του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής
ο καλός σχεδιασμός των μαθημάτων με σαφές πρόγραμμα το οποίο θα έχει δημιουργηθεί κατά τέτοιον τρόπο, ώστε τα σεμινάρια να ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα είτε πρόκειται για προτάσεις, είτε για πιο μικρά κείμενα
στο πρώτο μέρος του μαθήματος να δοθεί προσοχή στη γραμματική και τη μεθοδολογία της μετάφρασης, ενώ στο δεύτερο να δοθεί περισσότερη προσοχή στη διαδραστική διδασκαλία, έτσι ώστε να συμμετάσχουν όλοι οι φοιτητές στην ομαδική ανάλυση και μετάφραση συγκεκριμένων κειμένων

ΤΡΙΤΗ ΕΡΩΤΗΣΗ
<i>Ποιες είναι οι προτάσεις σας όσον αφορά τη βελτίωση της ποιότητας και τη δημιουργία θετικής στάσης απέναντι στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής;</i>
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
να δοθεί η δυνατότητα παράλληλης παρακολούθησης μαθημάτων Ιστορικής γραμματικής 1-4 και Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας 1-4
να δοθεί έμφαση στη μετάφραση από τα Αρχαία Ελληνικά στα Νέα Ελληνικά
να γίνεται παραλληλισμός με τα Νέα Ελληνικά, είτε πρόκειται για την εμπέδωση βασικών γραμματικών κατηγοριών, είτε για τη μετάφραση ορισμένων συντακτικών δομών
να υπάρχουν κάποια επιπλέον κείμενα στα Αρχαία Ελληνικά που σχετίζονται με την πολιτιστική ιστορία της Ελλάδας
τα αιτήματα που τίθενται σε άλλα μαθήματα πρέπει να συμφωνούν με αυτά στα Αρχαία Ελληνικά, επειδή οι φοιτητές δεν μπορούν να αφοσιωθούν στην εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής, όπως θα έπρεπε, καθώς και να εμποδίσουν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο την απαραίτητη ύλη
κατά τη διάρκεια του εξαμήνου να αναλύονται κείμενα παρόμοιας ή ίδιας δυσκολίας με αυτά που δίνονται σε εξετάσεις, καθώς η μετάφραση τέτοιων κειμένων απαιτεί καλύτερη κατανόηση ειδικών δομών της πρότασης στα Αρχαία Ελληνικά, ακριβή επιλογή ερμηνείας μερικών όρων, όπως και πολύ χρόνο για αναζήτηση ορισμένων λέξεων στο λεξικό, ειδικά όταν πρόκειται για το ρηματικό σύστημα (π.χ. παρατατικός).

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΡΩΤΗΣΗ
<i>Σε ποιο βαθμό εντοπίζετε (ή όχι) σαφή συσχέτιση μεταξύ Αρχαίων Ελληνικών και Νέων Ελληνικών;</i>
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
στην ετυμολογία ορισμένων λέξεων στα Νέα Ελληνικά
όταν μεταφράζουμε κάποιες λέξεις που υπάρχουν και στις δύο γλώσσες, αλλά έχουν διαφορετική σημασία (τα συχνότερα λάθη εμφανίζονται στη σωστή μετάφραση κάποιων συνδέσμων ή για παράδειγμα στη μετάφραση του μορίου «δε», το οποίο οι φοιτητές συνήθως μεταφράζουν ως άρνηση, επειδή τους θυμίζει το νεοελληνικό δε(v))
μεγάλο πρόβλημα αποτελεί η μετάβαση από την νεοελληνική προφορά στην ερασμιακή (καθώς η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής αρχίζει μόλις στο δεύτερο έτος σπουδών τη στιγμή που οι φοιτητές στα μαθήματα Νέας Ελληνικής ήδη έχουν σε μεγάλο μέρος μάθει τη νεοελληνική προφορά)
πρόβλημα αποτελούν και ορισμένες διαφορές είτε στη φωνητική, είτε στη μορφολογία, όπου οι φοιτητές έχουν συνηθίσει σε ορισμένα απλοποιημένα γραμματικά φαινόμενα και η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής τους αναγκάζει να μελετήσουν περισσότερο την περίπλοκη προέλευση των λέξεων αυτών (π.χ. ο τονισμός των λέξεων, η μετακίνηση του

τόνου, είτε πρόκειται για το ονοματικό, είτε για το ρηματικό σύστημα, οι ρηματικές καταλήξεις, οι δίφθογγοι)
καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας των πτώσεων ειδικά όσον αφορά τη σύμπτωση των πτώσεων
συσχέτιση ορισμένων ρηματικών τύπων και με αυτό καλύτερη κατανόησή τους στα Νέα Ελληνικά (π.χ. συλλαβική και χρονική αύξηση που στα Αρχαία Ελληνικά αναλύεται στο πλαίσιο των σεμιναρίων του παρατατικού)
τα Αρχαία Ελληνικά δε βοηθούν στην κατανόηση της Νέας Ελληνικής, αντίθετα, την κάνει πιο δύσκολη
δεν υπάρχει επιθυμία για την εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής, οπότε ούτε και τα κίνητρα για την εκμάθησή της.

5. Συμπεράσματα

Η βασική μας πρόταση είναι η διδασκαλία σε όλες τις μορφές της να διεξάγεται στη γλώσσα στόχο όσο περισσότερο αυτό γίνεται, στην προκειμένη περίπτωση στα Νέα Ελληνικά. Αυτό θα σήμαινε ότι θα έπρεπε και η διδασκαλία των μαθημάτων της Αρχαίας Ελληνικής και Ιστορικής γραμματικής να διεξάγεται εξ ολοκλήρου στα Νέα Ελληνικά. Πολλοί οι λόγοι που η διδασκαλία αυτή γίνεται στη Σερβική γλώσσα. Πρώτα απ' όλα, πρόκειται για θεωρητικά μαθήματα που απαιτούν οι φοιτητές να κατέχουν βασικές γνώσεις Γενικής Γλωσσολογίας, καθώς και να γνωρίζουν σχετική ορολογία στη γλώσσα στόχο, κάτι που δε συμβαίνει με τους φοιτητές του Τμήματός μας που μαθαίνουν ελληνικά μόλις ένα χρόνο. Με το Πρόγραμμα Σπουδών προβλέπεται η μελέτη της βασικής γραμματικής της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας, όπως και η σύγκρισή της με όμοιες, παρόμοιες ή διαφορετικές μορφές στη Σερβική, όπως και τη Νέα Ελληνική.

Η περιπλοκότητα της έρευνάς μας αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι οι κλασικές γλώσσες συχνά κατατάσσονται σε ξεχωριστή ομάδα γλωσσών, στην κατηγορία των επονομαζόμενων «νεκρών γλωσσών», οπότε ως σύνηθες φαινόμενο εμφανίζεται μια λανθασμένη άποψη ότι η παιδαγωγική των κλασικών γλωσσών προϋποθέτει εντελώς άλλες μεθόδους διδασκαλίας σε σύγκριση με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία των ζωντανών γλωσσών (Masciantonio, 1988: 53).

Η ανάλυση της προαναφερθείσας έρευνας μάς δίνει τη δυνατότητα να καταλήξουμε σε μια πιο δημιουργική και διεπιστημονική προσέγγιση της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας, και αυτό σε αυστηρή σύγκριση με γλωσσικά φαινόμενα της Νέας Ελληνικής. Έρευνες τέτοιου είδους συμβάλλουν πολύ στο να έχουμε πλήρη εικόνα της πραγματικής κατάστασης σε αυτό το πεδίο, καθώς και στην ανάπτυξη κατάλληλων στρατηγικών για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας. Έτσι τίθεται το πάντα επίκαιρο θέμα για το λόγο εκμάθησης των κλασικών γλωσσών, καθώς και του ρόλου τους στη συνολική διαδικασία της εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

- Brewster, J. (2004). Content-based language teaching: a way to keep students motivated and challenged? In: *IATEFL SIG Newsletter*, pp. 26-28.
- Ćorković, M. (2011). Učenje jezika kroz književnost: akademsko pisanje na rumunskom jeziku. Studija slučaja. U: *Savremena proučavanja jezika i književnosti, Godina II, knjiga 1* (odg. urednik M. Kovačević). Kragujevac: FILUM, str. 521-531.
- Durbaba, O. (2011). *Teorija i praksa učenja i nastave stranih jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Jovanović, M. (2012). Klasični grčki jezik u savremenoj visokoškolskoj nastavi. U: *Approaches and Methods in Second and Foreign Language Teaching* (A. Akbarov and V. Cook eds.). Sarajevo: IBU Publications, pp. 379-388.
- March, D. (2002). *CLIL/ EMILE: The European Dimension: Actions, Trends and Foresight*

- Potential*. University of Jyväskylä.
- Masciantonio, R. (1988). Stephen Krashen and the Classical Languages. *Classical Journal*, Vol. 84, No. 1, pp. 53-56.
- Met, M. (1998). Curriculum Decision-Making in Content-based Language Teaching. In: *Beyond Bilingualism* (Cenoz, J. and Genesee, F. eds.). Clevedon: Multilingual Matters.
- Nicoletti, R., Rumiati, R. (2006). *I processi cognitivi*. Bologna: Il Mulino.
- Novotná, J., Hofmannová, M. (2000). CLIL and Mathematics Education. In *Mathematics for Living. The Mathematics Education Into the 21st Century Project* (A. Rogerson ed.). Amman, Jordan, pp. 226-230.
- Smith, J., Patterson, F. (1998). *Positively bilingual: classroom strategies to promote the achievement of bilingual learners*. Nottingham: Nottingham Education Authority.
- Stojičić, V. (2011). Strategija primene Zajedničkog evropskog referentnog okvira u nastavi jezika na univerzitetskom nivou. U: *Savremena proučavanja jezika i književnosti, Godina II, knjiga 1* (odg. urednik M. Kovačević). Kragujevac: FILUM, str. 479-486.
- Vulfolk, A., Hjuž, M., Volkap V. (2014). *Psihologija u obrazovanju, II*. Beograd: Clio.
- Vygotsky, L. (1962, 1986). *Thought and Language*. Cambridge, M.A.: MIT Press.
- Williams, M., Burden, R. (1997). *Psychology for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.